alla maetud, kivipõrandaga, mustaks suitsenud suitsutare on Mõisamaa külas.

Kõrvalhooned — aidad ja laudad — on ehitatud enamasti kivist või punasest savist, kaetud täis- või poolkelbalise õlgkatusega. Hooned on asetatud harilikult umbes 200—300 m² suuruse õue ümber, mille keskel asub enamasti pump- või harvemini salvedega vinnkaev ja mis piiratud püstand- või rõht-taraga. Üksikuil taludel on õue püstitatud piksevarras või pikk kõrend tuulelipuga. Viljapuuaiad (0.5—0.75 ha suurused) on harilikult elumaja kambritepoolses otsas ja ees ning neid ümbritseb püstlaud-tara. Keeduvilja-aiad on hoonete taga, tihti rõht-taraga ümbritsetud. Põldude vahelised tarad on kas rõht- või ka okastraat-tarad, kuna karjamaade ümber on püstand- või soevahe-tarad enamuses.

Tihedamini on asulad levinud voorte ja mõhnade alal, kasutades nende nõlvade alumisi servi. Siit leiame suuremaid külasid (Kobratu, Vedu, Kõlluste jne.). Samuti on elamud tihedamalt koondunud jõgede lähedusse (Sepaküla — Koogi ja Mudajõe liitekohal, Kärevere, Õvi ja Nõelaküla — Emajõe ning Mõisaküla — Amme jõe kaldal).

Elamute rühmitus asulais on tingitud eeskätt maapinna ehitusest. Kitsad pikad voored pakuvad võimalusi reastikusele asustamisele, mispärast kujunevad ka väga ilusad ahelkülad (Pupastvere, Puhtaleeva, Sootaga ja osalt Õvanurme). Laiadelt voortelt, mõhnastikelt ja läänetasandikult leiame sellevastu erak-elamuid ja hajakülasid, mis paisatud korratult laiale alale (Kärevere, Kobratu jt.). Väikeste sumbküladena esinevad Äksi ja Voldi (Tabivere) alevikud ning samuti ka endised mõisate südamed. Jõesuunas on orientunud Õvi, Nõela- ja Mõisaküla talud.

Liikimisteed. Tihedam on liikimisteede võrk idaosas. Siit lõikuvad läbi, ulatudes voorelt voorele, raudtee, Tallinna-Tartu ning Tartu-Narva maantee. Mõlemaisse maanteisse suubub kõrvalt hulk vähemaid kirikumaanteid ja külavaheteid. Nii tekib teederist Lähte küla lähedal Sootaga voorel ja Mõisamaa voorel. Lääneosas on teid hõredamini, nad on kasutanud ühelt poolt Amme ja Emajõe kaldaid (sõlm Käreveres) ja teiselt poolt Koogioja kaldaid ja viimseid läänepoolseid voori (sõlm Koogi mõisas). Post- ja kirikumaanteed on kruusatud, külavaheteed — halvad, enamasti sillutamata. Taliteedel on suur tähtsus lääneosas, kus nad kergendavad väljapääsu soode takka.

Raudteel sõitmiseks on kasutada kaks jaama: Kärkna — kihelk. lõunaserval (9 km kirikust) ja Voldi — kihelkonna keskpaigas (4 km kirikust); põhja- ja loodepoolne kihelkonna osa võib kasutada ka Kaarepere jaama (2 km Visusi mõisast). Lõunapoolsed kihelkonna elanikud tarvitavad ühenduse hoidmiseks Tartuga suurel mõõdul ka Emajõge (peatuspaigad Muugal ja Käreveres, tarbekorral ka mujal).

Majanduslised olud. Majandusliselt peetakse Äksi kihelkonda jõukaks ja edasijõudvaks. Põllumaad loetakse võrdlemisi heaks, eriti idaosas, kus vähem viljakaina esinevad ainult vähesed kõrged kruusased